

Список використаних джерел

1. Ефимова В. М. Формирование культуры здоровья в индивидуализирующемся социуме / В.М. Ефимова. // [зб. наук. праць.] Культура здоров'я. – Херсон, П.П. Вишемирський В. С., 2006. №1. – С. 177 – 181.
2. Карпова І. Б. Фізична культура та формування здорового способу життя: [навч. посіб.] / І. Б. Карпова, В. Л Корчинський., А. В. Зотов. - К.: КНЕУ, 2005. – 104 с.
3. Макаренко В. К. Культура здоровья как приоритетная задача общественного развития молодежи / В.К. Макаренко, О.Д. Григорьева, Ж.В. Тома // Спортивный психолог.–2009. – № 2 (17). – С. 63-67.
4. Микитюк О. М. Формування культури здоров'я старшокласників у навчально-виховному закладі / О. М. Микитюк // Науковий вісник державного університету фізичної культури. Спортивна наука України. Електронне наукове фахове видання. - Львів, 2009. – № 2(22). – С.66–73.
5. Преображенская О. Н. Теоретические основы исследования проблемы культуры здоровья / О. Н. Преображенская // Физическое воспитание студентов. – 2010. – № 1. – С. 87–90.
6. Халайцан А. П. Культура здоров'я особистості як складова частина її фізичної культури // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 3. – С. 79 – 84.

References

1. Efymova, V. M., 2006. Formyrovanye kul'tury zdorov'ya v yndyvdualyzuyushchemsya sotsyume [Forming a health culture in an individualizing society]. Health culture, 1, pp. 177–181.
2. Karpova, I. B., Korchyns'kyu V. L., and A. V. Zotov. 2005. Fyzychna kul'tura ta formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya [Physical culture and the formation of a healthy lifestyle]. Kyiv: KNEU.
3. Makarenko V. K., Hryhor'eva O.D., and Zh. V. Toma. 2009. Kul'tura zdorov'ya kak pryoryetnaya zadacha obshchestvennoho razvytyya molodezhy [Health culture as a priority task of social development of youth]. Sports psychologist, 2(17), pp. 63–67.
4. Mykytyuk, O. M., 2009. Formuvannya kul'tury zdorov'ya starshoklasnykiv u navchal'no-vykhovnomu zakladi [Formation of a culture of health of senior pupils in an educational institution]. Scientific announcer of the State University of physical culture. Sports science of Ukraine, 2 (22), pp. 66–73.
5. Preobrazhenskaya, O. N., 2010. Teoretycheskye osnovy yssledovanyya problemy kul'tury zdorov'ya [Theoretical basis for the researching of the problem of health culture] Physical education of students, 1, pp. 87–90.
6. Khalaytsan, A.P., 2014. Kul'tura zdorov'ya osobystosti yak skladova chastyna yiyi fizychnoyi kul'tury [Culture of personality health as an integral part of her physical culture]. Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports, 3, pp.79–84.

В статтє обосновано доминирующее влияние учебно-воспитательного процесса на формирование основ культуры здоровья студентов. Названы основные причины, по которым формирование культуры здоровья студентов следует считать в первую очередь педагогической проблемой. Определены предпосылки и условия формирования основ культуры здоровья молодежи, а именно: социальные, педагогические, медицинские, экологические, экономические, географические, индивидуальные. Прослежена поэтапность педагогического процесса формирования культуры здоровья студентов в процессе многолетнего обучения в ВУЗе, доказано приоритетность педагогического воздействия на формирования основ культуры здоровья студентов в процессе индивидуального развития и становления личности на протяжении обучения. Определена последовательность и структура решения педагогической проблемы формирования основ культуры здоровья студенческой молодежи.

Ключевые слова: культура здоровья, студент, условия, педагогическое воздействие

The article substantiates the dominant influence of the educational process on the formation of the foundations of the health culture of students. The main reasons for the formation of a culture of health of students should be considered as a primary pedagogical problem. The preconditions and conditions for forming the foundations of the culture of youth health, are namely: social, pedagogical, medical, ecological, economic, geographic, and individual. The stage-by-stage of the pedagogical process of forming the health culture of students in the process of long-term study in the higher educational establishment was observed. the priority of pedagogical influence on the formation of the basis of the culture of health of students in the process of individual development and the formation of the person during the study at a higher educational institution is proved. The sequence and structure of solving the pedagogical problem of forming the foundations of the health culture of student youth are determined.

Key words: health culture, student, conditions, pedagogical influence.

УДК 338.48:378

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-104-108

Лужанська Тетяна Юрївна,
кандидат географічних наук, доцент,

Товканець Ганна Васиївна,
доктор педагогічних наук, професор,

Чубірка Ганна Іванівна,
старший викладач,

Мукачівський державний університет, м. Мукачєво

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Актуальність теми дослідження обумовлена комплексним підходом до оцінки складових професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму. Метою дослідження є формування цілісного підходу до удосконалення професійної підготовки фахівців для сфери туризму. Для отримання результатів дослідження використано такі методи: історичний, аналізу та синтезу, абстрактно-логічний, аналітичний та інші. Це дало змогу сформуувати модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму. Подальшого дослідження потребують питання компетентнісного підходу до кваліфікованої підготовки фахівців у сфері туризму.

Ключові слова: професійна туристична освіта, парадигма професійної освіти, суб'єкти навчально-виховного процесу, компетентнісний підхід, модель підготовки фахівців сфери туризму.

Постановка проблеми. Туристична галузь є сферою послуг, що передбачає міжособистісний інформативний контакт, спілкування, створення системи міжособистісних стосунків. Зміни, що відбуваються у туристичній індустрії, диктують необхідність удосконалення професійної підготовки фахівців для сфери туризму. Питання кваліфікованої підготовки фахівців у сфері туризму є актуальним, тим паче, що туризм офіційно проголошений як пріоритет національної економіки України на державному рівні. Визначальною складовою реформування освіти в Україні є оновлення змісту освіти, співвідношення його з сучасними потребами особистості та суспільства. У центрі уваги туристичної галузі, спрямованої на задоволення потреб людини у відпочинку, оздоровленні, пізнанні, високими залишаються вимоги до особистості фахівця туристичної сфери, рівня його професійної підготовленості, мобільності, компетентності.

Дослідження теоретичних та практичних засад професійної підготовки фахівців сфери туризму потребує врахування історії становлення й розвитку вітчизняної системи професійної підготовки фахівців, аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду. На цій основі визначаються перспективні напрями модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму. Сучасний ринок праці та динамічний розвиток туристичної індустрії вимагають високого рівня професійної підготовки сучасного фахівця з туризму, основними критеріями якого є теоретичні, практичні, комунікативні навички організації туристичної діяльності. У цьому контексті постає питання якості та ефективності туристської освіти [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна туристична освіта поступово займає вагоме місце у колі педагогічних досліджень. Серед них слід відзначити науковий доробок учених: розробка теорії становлення й розвитку системи неперервної професійної туристичної освіти (Т. Борейко, Т. Власова, І. Зорін, В. Квартальнов, П. Олійник, М. Скрипник, В. Федорченко, І.Філоненко та ін.); концепції професійної освіти та змісту навчання на різних ступенях багаторівневої підготовки фахівців (І. Зорін, В. Ледньов, О. Новиков та ін.); наукових ідей щодо використання туристичних ресурсів у професійній освіті майбутнього фахівця з туризму (Т.Горячева, С.Косян, Е.Павлова, В.Федотов та ін.), дослідження шляхів інтенсифікації навчання студентів у системі професійної туристичної підготовки (В. Васильєв, В. Звонніков); вивчення професійно значущих якостей фахівців у сфері туризму (Г. Бабій, О. Гараніна).

Об'єктом вивчення практичної підготовки фахівців туристських спеціальностей за кордоном займалися науковці: А.Кузнецов (Італія), Л.Гілева (Швейцарія), І.Сандовенко (Канада), Л.Кнодель (Іспанія), Л.Чорна (США), О.Зверева (Німеччина), В.Захарченко (Чехія) та інші. В Україні питання теоретико-методологічних основ професійної освіти фахівців туристичної галузі розглядається в працях В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, В. Федорченка та інших. Питання історії становлення та сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі та туристичної освіти в Україні розглядаються у працях Я. Антошкевича, А. Барчак, В. Белецького, В. Квартальнова, А. Козінської та інших.

Аналіз наукових праць, методичних розробок, практичного досвіду підготовки вітчизняних фахівців туристичної галузі виявили невідповідність між недосконалою системою професійної підготовки фахівців туризму та зростаючими вимогами до неї українського суспільства у зв'язку із входженням до європейського освітнього простору. Саме цей факт зумовлює необхідність впровадження нових підходів до організації навчально-виховного процесу, визначення пріоритетних аспектів в професійній підготовці майбутніх працівників, враховуючи світовий досвід професійної підготовки фахівців у сфері туризму.

Мета статті: оцінка комплексного підходу до удосконалення професійної підготовки фахівців для сфери туризму. Для досягнення поставленої мети були виконані наступні завдання: дослідити парадигму сучасної професійної освіти у сфері туризму;

проаналізувати зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у сфері туризму; сформувати комплексну модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму.

Результати дослідження. Парадигма сучасної професійної освіти має практичну та особистісну спрямованість, що означає розвиток особистісних та професійних якостей фахівця, коли вони перебувають у взаємозв'язку. Вимоги особистісного характеру можуть бути загальними (порядність, тактовність, витримка тощо) та професійно значимими (комунікабельність, відповідальність, доброзичливість, активність, толерантність, ініціативність, оптимізм, креативність, культура поведінки та мовлення тощо). Праця у туристичній сфері вимагає від фахівця також фізичної та психоемоційної витривалості. Разом із загальноосвітньою підготовкою, лідерськими якостями і характером особистості цілий ряд нових вимог ставляться чи пред'являються до рівня сформованості професійних компетенцій працівників у туризмі.

Л. Сакун виділено окремі напрями педагогічного знання у сфері туризму, серед яких педагогіка особистості туриста, педагогіка туристської комунікації, педагогіка гостинності, педагогіка туристичної діяльності тощо [5, с. 32–39]. Л. Польова відзначає особливу роль практичної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у формуванні цілісного професійного мислення, вироблення конкретних професійних умінь [4]. І. Філоненко звертає увагу на особливості та структуру системи підготовки кадрів для туристичної сфери [7]. В. Федорченко зазначає, що виникає потреба у спеціалістах, які володіли б необхідними знаннями про стан людини, її фізичне та психічне здоров'я, потребах у пізнанні, спілкуванні, відпочинку та фізичному розвитку емоційних і інтелектуальних сил, а також спеціалістах, які мають необхідні знання, уміння і навички щодо формування, просування та реалізації туристичного продукту – туру [6, с.200].

Науковці відзначають, що підготовка майбутнього фахівця сфери туризму передбачає тісний взаємозв'язок таких суб'єктів навчально-виховного процесу: студент – майбутній фахівець, викладач – практик туристичної галузі, студентська група – суб'єкт професійно орієнтованої системи, куратор – координатор заходів професійно спрямованої виховної роботи та ідейний лідер у системі суб'єкт-суб'єктних відносин у студентській групі, студентсько-викладацький склад навчального закладу – представники єдиної професійної спільноти.

Формування особистості майбутнього фахівця сфери туризму здійснюється за такими напрямками: теоретичні та практичні форми організації навчальної роботи (лекції, семіари, професійні тренінги, практичні заняття, ділові ігри тощо); практико орієнтована позааудиторна робота (творчо-пошукова самостійна робота студента, робота у творчих групах, практичні конференції, екскурсії тощо), професійно орієнтована виховна робота (тематичні тижні, дні професії, конкурси, змагання, святкування Міжнародного дня туризму тощо), практичне навчання в умовах професійної діяльності (у туристичному комплексі, екскурсійному бюро, на екскурсійних маршрутах), використання інформаційних технологій навчання («Віртуальна туристична фірма», «Віртуальна екскурсія», робота із програмним забезпеченням туризму і т.д.).

Зарубіжні науковці наголошують, що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному та культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Концептуальні основи щодо реалізації компетентнісного підходу в умовах формування глобального інноваційного суспільства перебувають у центрі уваги міжнародних організацій, що працюють у сфері освіти, зокрема ЮНЕСКО.

Особливістю формування змісту навчання кадрів для сфери туризму є орієнтація їх на світовий досвід теоретичної і практичної професійної підготовки, формування ієрархічного рівня туристичної діяльності відповідно до рівнів зайнятості у сфері туризму. Деякі країни Європи використовують уже сформований досвід відомих навчальних закладів у підготовці кадрів для туристичної сфери. Наприклад, в Іспанії вищі навчальні заклади, в

яких відбувається підготовка фахівців для туристичної сфери, проводиться за американською системою або за системою Швейцарської школи LesRoches. Остання має значний досвід післядипломної освіти у галузі готельного менеджменту – «пост-диплом».

Слід відзначити, що американське суспільство висуває ряд вимог до змісту та форм підготовки майбутніх фахівців у США, в тому числі формування змісту на основі компетентнісного підходу, який забезпечує когнітивні, операційно-технічні, рефлексивні, мотиваційні, аксіологічні результати навчання, які передбачають набуття знань, умінь і навичок професійної діяльності в сфері туризму та емоційно-ціннісного досвіду, а також особистісну зорієнтованість змісту професійної підготовки, системність, гуманістичність тощо.

Американська вища школа бізнесу в цілому та факультети туризму, як організаційна складова її структури, перебувають у пошуку оптимальної моделі підготовки студентів до майбутньої діяльності, при цьому навчальні заклади керуються запитом потенційних роботодавців. На практиці надзвичайно складно одночасно охопити усі сектори туристичної індустрії, оскільки кожний окремо узятий сегмент висуває свої конкретні вимоги: або вільне володіння іноземними мовами, або добре сформовані комунікативні навички, або розвинені навички роботи з комп'ютером. Галузеві структури США, окрім професійних якостей, розглядають позитивні особистісні якості майбутнього фахівця (відповідальність, добросовісність, загальнокультурну грамотність) як запоруку його соціальної придатності. Прийнято «Етичний кодекс» Американського товариства турагенцій, яке має у своєму складі Автоматизовану коаліцію освіти. Саме для сучасної системи професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі країни характерною особливістю є практичне спрямування підготовки, її тісний зв'язок із виробництвом [8].

Німецька система освіти спрямована на трирічну базу формування професійних навичок молодих спеціалістів. Потім молодий фахівець протягом двох років працює на підприємстві з метою ознайомлення з іншими методами роботи. Після цього він упродовж двох років відвідує школу готельного чи туристичного бізнесу для удосконалення професійних умінь. Така система освіти дозволяє сформувати компетентних фахівців з чіткою практичною орієнтацією.

Професійна підготовка фахівців у сфері туризму в Італії спрямована на проведення закордонної практики, позитивним наслідком якої є удосконалення професійних компетенцій, накопичення досвіду спілкування, розвиток організаторських і соціокультурних здібностей фахівців. За міжнародними стандартами персональна характеристика, яку отримує студент від керівника практики приймаючої сторони, складається із знання роботи департаменту, англійської мови, мови країни перебування або другої іноземної мови, здатність до навчання та покращення професійних навичок, надійність, почуття відповідальності, комунікабельність і співробітництво, відношення з керівником підприємства та колегами, толерантність, використання ініціативи.

Навчання у Празькому економічному університеті дає змогу студентам отримати теоретичні знання відповідно до необхідного набору знань у туризмі, практичні знання в сфері туристської діяльності та управління туристичною організацією на регіональному рівні, здійснити аналіз регіонів з точки зору існування культурних, історичних та економічних передумов розвитку туризму. Важливу роль відіграють комунікативні, соціальні та культурні знання для пристосовування та просування на підприємстві, формування мовних навичок спілкування за допомогою вивчення кількох іноземних мов. Приділяється також увага формуванню адекватного психологічного сприйняття обов'язків керівництва підприємствами туризму та регіонального управління [7].

Суспільство має контролювати результати освітньої діяльності всіх її учасників на всіх етапах, гарантувати відповідність вимогам ринку праці соціально і професійно важливих знань, умінь

і навичок, сформованих у випускників вищого навчального закладу. При цьому варто звернути увагу на дію специфічних принципів, пов'язаних з особливостями галузі туризму, зокрема гносеологічний принцип, який потребує розкриття змісту професійної туристської освіти в контексті гносеологічної концепції туризму. При цьому до суб'єктивно-орієнтованих принципів формування професійної туристської освіти належать: аксіологічний, рекреаційний, екологічний, соціалізації та індивідуалізації; до об'єктивно-орієнтованих принципів належать: галузеве-економічний, діяльнісно-орієнтований, ринкової орієнтації, технології професійної туристської діяльності, феноменологічний.

Модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму ґрунтується на особистісно-орієнтованому, діяльнісному, практично орієнтованому підходах, гуманізації підготовки, індивідуалізації та проблематизації навчання, зв'язку навчання з практикою, відповідності сучасним вимогам ринку праці.

Дана модель становить цілісність взаємопов'язаних структурних складових: *цільової* (забезпечення належного рівня готовності майбутнього фахівця сфери туризму до професійної діяльності), *мотиваційної* (усвідомлення студентом необхідності вміти застосовувати набуті знання на практиці), *теоретичної підготовки* (фундаментальні знання сучасних концепцій туризму, спеціальні знання методики дослідження туристичного потенціалу і т.д.), *практичної підготовки* (базові та професійно орієнтовані вміння та навички), *результативної* (досягнення студентами відповідного рівня готовності до праці у сфері туризму).

Теоретична та практична готовність майбутніх фахівців сфери туризму формуються в них за наявності відповідної мотиваційно-особистісної готовності. Науковці розглядають посилення навчальної мотивації як важливий засіб підвищення ефективності підготовки фахівців у сфері туризму. Сильний мотив суттєво впливає на мету діяльності, підкріплює її. Для того, щоб підвищити рівень профпідготовки студентів потрібна змістовно цінна мотивація, бажання отримати нові знання та набуті практичних навичок, стійкі пізнавальні інтереси. Активізація процесу професійної підготовки сприяє також алгоритмізація навчального процесу. Саме організація самостійної роботи студентів дає суттєві результати у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму, оскільки стимулює творчу активність студентів. Стимулювати пізнавальну активність студентів можна також за допомогою використання у процесі профпідготовки різних педагогічних прийомів та методів, зокрема методу тематичних дискусій з відео-модулями, розв'язання проблемних ситуацій і т.д. [2].

У формуванні змісту освіти важливе значення має врахування потреб і вимог до особистісного розвитку фахівця сфери туризму, його здібностей, інтересів. З цією метою у змісті туристської освіти передбачено вивчення дисциплін вільного вибору. Отримані студентами на особистісному рівні знання сприяють усвідомленню навчальної інформації щодо методик дослідження туристичного потенціалу території, вивченню попиту на новий туристичний маршрут, визначення комплексу комунікативних підходів тощо. Діяльнісно-практичний компонент спрямований на розвиток здатності до розв'язання професійних завдань у сфері туризму. Саме формування цього компоненту має вирішальне значення для збагачення професійного потенціалу майбутніх фахівців.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Формування змісту професійної освіти в сфері туризму необхідно розглядати як цілісне, комплексне завдання на основі теоретико-методологічних та практичних підходів. Концепція змісту туристської освіти має базуватись на врахуванні положень щодо педагогічно адаптованого соціального та туристського досвіду. Відбір змісту туристської освіти визначається потребами суспільства в освічених, компетентних фахівцях сфери туризму. Однією з проблем туристичної освіти в Україні є відсутність її системності та єдності. Розв'язанням існуючих проблем освіти в галузі туризму може стати використання

закордонного досвіду організації системи туристичної освіти, що зможе забезпечити адаптацію існуючої системи в Україні до рівня освіти в інших країнах і до вимог сучасності.

Доцільними напрямками подальших досліджень є визначення та адаптація спеціальних методик навчання студентів для ефективної реалізації професійних знань у сфері туризму.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О.А. Концептуальні підходи до професійно педагогічної підготовки сучасного педагога / О.А. Дубасенюк – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. – 114 с.
2. Кобзова С.М. Теоретична модель підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів / С. М. Кобзова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 4 (30). – С.207–216.
3. Обозний В.В. Краєзнавча підготовка менеджера туризму в умовах педагогічного університету: монографія / В. В. Обозний. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 204 с.
4. Польова Л. В. Особливості практичної підготовки фахівців з туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/poljova.htm.
5. Сакун Л.В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: моногр. / Л.В. Сакун. – К.: МАУП, 2004. – 285 с.
6. Федорченко В.К. Теоретичні та методологічні засади підготовки фахівців для сфери туризму / В. К. Федорченко. – К.: Вид. дім «Слово», 2004. – 278 с.
7. Філоненко І.М. Особливості та структура системи підготовки кадрів для туристичної сфери / І. М. Філоненко / [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/filonenko.htm.
8. Чорна Л. В. Система підготовки майбутніх фахівців з туризму в університетах США / Л. В. Чорна // Виходач і студент : суб'єкт-суб'єктні відносини : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2008. – С. 89–91.

References

1. Dubasenyuk, O.A. 2011. *Kontseptual'ni pidkhody do profesiyno pedahohichnoyi pidhotovky suchasnoho pedahoha [Conceptual approaches to vocational pedagogical training of a modern teacher]*. Zhytomyr: Edition ZHDU name I. Franka.
2. Kobzova, S.M. 2013. *Teoretychna model' pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv sfery turyzmu do proektuvannya rehional'nykh marshrutiv [Theoretical model of training of future specialists in the field of tourism to the design of regional routes]*. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4(30), pp. 207-216.
3. Oboznyi, V.V. 2007. *Krayeznavchcha pidhotovka menedzhera turyzmu v umovakh pedahohichnoho universytetu [Local studies of tourism manager in the conditions of a pedagogical university]*. Kiev: Edition of the NPU name M.P. Drahomanov.
4. Pol'ova, L.V. *Osoblyvosti praktychnoyi pidhotovky fakhivtsiv z turyzmu [Features of practical training of tourism professionals]*. [online] Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/poljova.htm.
5. Sakun, L.V. 2004. *Teoryya y praktyka podhotovky spetsyalystov sfery turyzma v razvytykh stranakh myra [Theory and practice of training specialists in the tourism industry in developed countries]*. Kiev: MAUP.
6. Fedorchenko, V.K. 2004. *Teoretychni ta metodolohichni zasady pidhotovky fakhivtsiv dlya sfery turyzmu [Theoretical and methodological principles of preparation of specialists for the sphere of tourism]*. Kiev: Publishing house "Word".
7. Filonenko, I.M. *Osoblyvosti ta struktura systemy pidhotovky kadriv dlya turystychnoyi sfery [Features and structure of the training system for tourism industry]*. [online] Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/filonenko.htm.
8. Chorna, L. V. 2008. *Systema pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv z turyzmu v universytetakh SShA [System for the training of future tourism professionals at US universities]*. In: *Teacher and student: subject-subject relations: International scientific and practical conference*. Cherkasy.

Актуальность темы исследования обусловлена комплексным подходом к оценке составляющих профессиональной подготовки будущих специалистов сферы туризма. Целью исследования есть формирование целостного подхода к усовершенствованию профессиональной подготовке специалистов для сферы туризма. Для получения результатов исследования использовано такие методы: исторический, анализа и синтеза, абстрактно-логический, аналитический и другие. Это дало возможность сформировать модель подготовки будущих специалистов сферы туризма. Дальнейшего исследования требуют вопросы компетентного подхода к квалифицированной подготовке специалистов в сфере туризма.

Ключевые слова: профессиональное туристическое образование, парадигма профессионального образования, субъекты учебно-воспитательного процесса, компетентный подход, модель подготовки специалистов сферы туризма.

Actuality of research theme is conditioned by the complex approach of the estimation of constituents of professional preparation of future specialists of sphere. Changes which take place in tourist industry dictate the necessity of improvement of professional preparation of specialists for the sphere of tourism. The account of history of becoming and development of the domestic system of professional preparation of specialists, analysis of domestic and foreign experience needs in research of theoretical and practical principles of professional preparation of specialists of sphere of tourism, on this basis perspective directions of modernization of professional preparation of future specialists of sphere of tourism are determined. A modern labour-market and dynamic development of tourist industry require the high level of professional preparation of modern specialist on tourism, the basic criteria of which are theoretical, practical, communicative skills of organization of tourist activity. The question of quality and efficiency of tourist education appears in this context. It was found out the analysis of scientific labours, methodical developments, practical experience of preparation of domestic specialists of tourist industry, disparity between the imperfect system of professional preparation of specialists of tourism and growing requirements to it Ukrainian society in connection with including to European educational space. Exactly this fact is predetermined by the necessity of introduction of the new going near organization educational-educate to the process, determination of priority aspects in professional preparation of future workers, taking into account world experience of professional preparation of specialists in the field of tourism. A research purpose is to form the integral going near the improvement of professional preparation of specialists for the sphere of tourism. For the receipt of results drawn on research such methods: historical, to the analysis and synthesis, abstractly logical, analytical et al. The paradigm of modern trade education has a practical and personality orientation which means development of personality and professional qualities of specialist, when they are in intercommunication. Requirements of personality character can be general (decency, tactfulness, self-control, and others like that) and professionally meaningful (communicability, responsibility, goodwill, activity, tolerance, initiative, optimism, creationist, culture of conduct and broadcasting, and others like that). Labour in a tourist sphere requires from a specialist also physical and psikoemocionnyy endurance. Together with general preparation, leader

qualities and character of personality, a number of new requirements belongs or produced to the level of formed of professional jurisdictions of workers in tourism. The model of preparation of future specialists of sphere of tourism is based on to personality oriented, activity, practically oriented approaches, humanizing of preparation, individualization and problematizacii studies, connection of studies, with practice, conforming to the modern requirements of labour-market.

Key words: trade tourist education, paradigm of trade education, subjects, educational-educate to the process, kompetentisniy approach, model of preparation of specialists of sphere of tourism.

УДК 378.147

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-108-111

Поліщук Віра Аркадіївна,

доктор педагогічних наук, професор,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ДО ПИТАННЯ СУТНІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ

У статті автор розкриває сутність поняття «професійна мобільність» в інтегративній єдності з іншими видами мобільності та сучасними суспільними стратегіями сприяння особистісному та професійному розвитку фахівця. Наголошено, що професійна мобільність як система є структурною сукупністю особистісних якостей, серед яких виділяють: самостійність; цілеспрямованість; цілепокладання; критичне мислення; соціальну мобільність; активність; адаптивність; відкритість; креативність; комунікативність; компетентність.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, професійне самовдосконалення, професійна діяльність, фахівець.

Постановка проблеми. Стрімкість перетворень у сучасному суспільстві актуалізує попит на фахівців, які демонструють підвищену академічну та ділову мобільність, намагаються бути в курсі актуальної інформації, вміють аналізувати мінливі соціально-економічні умови, оперативно приймають нестандартні рішення в ситуації ринкової конкуренції. Соціум вимагає якісно нової генерації фахівців із високим рівнем загальної та професійної культури, інноваційним мисленням і високоморальною свідомістю. Сучасний фахівець – це вже не тільки професіонал у своїй галузі, а й високоосвічена людина, здатна до активної участі в інноваційних процесах, яка вміє передбачати і спрогнозувати результати своєї діяльності, успішно адаптуватися до умов мінливого ринку праці. В таких умовах фахівці всіх профілів намагаються оволодіти додатковими знаннями, вміннями і навичками, оскільки вимоги до їх професійної компетентції перманентно зростають. Важливим для спеціаліста стає здатність не тільки навчатися, розвиватися, а й бути готовим до постійно змінюваних умов життя, трудової діяльності, тим самим – бути здатним до реалізації професійної мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні праці в галузі розробки теми соціальної мобільності належать зарубіжним ученим С. Ліпсет, Р. Бендикс, П. Блау, О. Данкену, Д. Фезерману і Р. Маузер. У їх наукових доробках висвітлюються питання, пов'язані з вивченням сутності соціальної мобільності, розробкою термінологічно-понятійного апарату, статистичним аналізом, емпіричними дослідженнями. Відповідно, професійна мобільність вивчалася в контексті соціальної мобільності. Сутність професійної мобільності людини на філософському рівні аналізували Б. Гершунський, Л. Сорокіна, І. Фролов; на соціологічному рівні – І. Василенко, Г. Зборівський, І. Смирнова; на педагогічному рівні професійну мобільність досліджували Т. Большакова, Л. Горюнова, Ю. Калиновський. Мобільність у контексті професійного становлення особистості розглядали психологи Е.Зеєр, Є. Клімов, А. Маркова, М. Пряжников. Основні підходи до визначення професійної мобільності та її складових розробляли А. Амосова, С. Батишев, І. Мацкуляк, І. Удалова. Умови формування професійної мобільності розкрито в працях А. Ващенко, Т. Гордєєвої, Е. Іванченко, С. Капліна, Ю. Дворецької, Б. Ігошева, А. Нікітіної, В. Сластьоніна, С. Савицького та інших. Вплив професійної мобільності на професійний розвиток і становлення успішного фахівця вивчали З. Кугель, К. Попер, І. Пригожин, І. Смирнова, Л. Сушенцева, І. Фролов. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень із зазначеної проблеми, в науці досі немає цілісної психолого-педагогічної концепції професійної мобільності особистості, продовжуються дослідження

її змістовної сутності відповідно до сфери професійної діяльності особистості.

Мета статті: розкрити сутність поняття «професійна мобільність» в інтегративній єдності з іншими видами мобільності та сучасними суспільними стратегіями сприяння особистісному та професійному розвитку фахівця.

Результати дослідження. Мобільність в широкому значенні є міждисциплінарним та міжгалузевим поняттям, яке активно використовується в економіці, соціології, психології та педагогії. У широкому смисловому діапазоні цей термін використовується в документах Болонського процесу, які регламентують формування європейського освітнього простору. Розрізняють мобільність академічну, професійну, вертикальну, горизонтальну, географічну, соціальну. Останнім часом говорять про «інтелектуальну мобільність» (думок, ідей, методів) і «віртуальну мобільність» (використання Інтернету, електронних бібліотек, віртуальних конференцій тощо).

У рамках Болонського процесу основна увага приділяється академічній мобільності, тобто «переміщенню особи, який має відношення до освіти (студента чи фахівця), на певний період в іншу освітню або наукову установу (у своїй країні або за кордоном) як індивідуально, так і в рамках спільної освітньої та (або) дослідницької діяльності вузів і наукових центрів для навчання, викладання, проведення досліджень або підвищення кваліфікації» [2]. Мобільність за болонськими критеріями має включатися в освітню траєкторію кожного успішного студента, вона допомагає набувати нові компетенції, вносити важливий внесок в успішність та конкурентоспроможність фахівців на ринку праці. Однак при всій важливості академічної мобільності, вона є тільки засобом досягнення головної цілі Болонського процесу – професійної мобільності, яка, в свою чергу, тісно взаємопов'язана з концепцією неперервної освіти та сприяння працевлаштуванню фахівців у межах європейської спільноти. Мобільність також вносить значний вклад у міжкультурний діалог і процес формування громадянських компетенцій. У силу цього мобільність є ключовою метою не лише Болонського процесу, а й європейського суспільства в цілому [2].

Традиційно виокремлюють два види мобільності (П. Сорокін):

– горизонтальна мобільність – це перехід індивіда від однієї соціальної позиції до іншої, що знаходиться на тому ж рівні (зміна стосується професії, місця проживання);

– вертикальна мобільність – це зміна індивідом соціального статусу у напрямку його підвищення чи пониження у професійній діяльності, добробуті, місці проживання [4].

Отже, рух фахівця кар'єрною драбиною, пересування з нижчого щабля на вищий і навпаки, вписується в поняття

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>